

6.10 Zeměpis

6.10.1 Charakteristika vyučovacího předmětu

Charakteristika vzdělávací oblasti

Obsahové vymezení předmětu:

Předmět Zeměpis je součástí vzdělávací oblasti Člověk a příroda s přesahem do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Zahrnuje obsah vzdělávacího oboru Zeměpis (Geografie) v RVP ZV. Integruje tematické okruhy všech průřezových témat. Předmět má celou řadu mezipředmětových vztahů k ostatním oborům vyučovaným na škole (matematika, fyzika, biologie, chemie, dějepis, občanská výchova, čeština, IVT, výtvarná výchova).

Vzdělávání v předmětu Zeměpis směřuje k:

- získávání a rozvíjení orientace v geografickém prostředí, osvojování hlavních geografických objektů, jevů, pojmů a používání poznávacích metod
- získávání a rozvíjení dovedností pracovat se zdroji geografických informací
- respektování přírodních hodnot, lidských výtvorů a k podpoře ochrany životního prostředí
- rozvoji trvalého zájmu o poznávání vlastní země a regionů světa jako nedílné součásti životního způsobu moderního člověka
- rozvíjení kritického myšlení a logického uvažování
- aplikování geografických poznatků v praktickém životě

Časové vymezení předmětu:

Předmět Zeměpis je vyučován v 1. - 4. ročníku, s týdenní dotací:

- prima: 2 hodiny
- sekunda: 2 hodiny
- tercie: 1 hodina
- kvarta: 2 hodiny

Organizační vymezení předmětu:

Výuka Zeměpisu probíhá neděleně v učebně zeměpisu, multimediální učebně nebo z organizačních důvodů i v jiných, zejména kmenových učebnách.

Součástí výuky jsou např. zeměpisné vycházky, besedy, výukové pořady a programy, zeměpisné exkurze realizované i mimo budovu školy.

Ve výuce se používají následující formy:

- frontální výuka s demonstračními pomůckami, obrazovým materiálem
- skupinová práce (s využitím map, pracovních listů, odborné literatury, časopisů, internetu)
- výukové programy na PC
- zeměpisné vycházky s pozorováním
- projekty
- exkurze

Výchovné a vzdělávací strategie:

Kompetence k učení

- učitel nabízí žákům úlohy, referáty nebo anotace, při jejichž řešení nebo tvorbě žáci vyhledávají, zpracovávají, třídí a hodnotí informace z širších informačních zdrojů jako např. map, tabulek, grafů, obrázků, knih, filmů, časopisů, internetu, denního tisku, televize
- učitel motivuje žáky k prezentaci krátkých aktualit nebo referátů, ve kterých propojují získané poznatky se znalostmi z ostatních vzdělávacích oblastí s důrazem na aktuální domácí i mezinárodní dění
- učitel vede žáky k používání odborné terminologie
- žáci získané poznatky kriticky posuzují, porovnávají a formulují závěry

Kompetence k řešení problémů

- učitel vytváří s žáky na základě pozorování, osvojených znalostí a dosavadních zkušeností předpoklady pro řešení zadávaných problémových zeměpisných témat zadávaných vyučujícím v podobě úkolů nebo formou projektů
- žáci jsou schopni pochopit problém, vyhledat k němu vhodné informace, diskutovat o možnostech řešení
- učitel vede žáky k odpovědím na otevřené otázky
- na zeměpisné vycházce nebo exkurzi učitel předkládá žákům úkoly a otázky, které propojují teoretické poznatky s praxí

Kompetence komunikativní

- učitel vytváří prostor pro interpretaci poznatků a názorů žáků na zeměpisná témata, vede nebo moderuje diskusi s žáky
- žáci formulují a vyjadřují své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřují se souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu
- žáci se učí naslouchat promluvám druhých lidí, vhodně na ně reagují
- učitel umožňuje žákům prezentovat zpracované práce nebo úlohy v digitální podobě, žáci je mohou posílat e-mailem nebo takto mohou komunikovat v rámci využívání moderních informačních technologií i s učitelem

Kompetence sociální a personální

- učitel navrhuje úlohy nebo projekty, které vyžadují spolupráci žáků v různě velkých skupinách, pomáhají a jsou schopni o pomoc požádat, učí se vzájemnému naslouchání
- učitel vede žáky k utváření pocitu zodpovědnosti za svá jednání
- učitel vede žáky k občanské zodpovědnosti za vytváření podmínek pro udržitelný rozvoj v lokálním a globálním měřítku

Kompetence občanské

- učitel předkládá informace z oblasti demografie a aktuálního dění, na jejichž základě si žák uvědomuje a respektuje kulturní, sociální a náboženskou různorodost lidské populace a odmítá xenofobní a rasistické názory
- žáci se zapojují do ekologických soutěží nebo aktivit na půdě školy nebo mimo ni, které podporují uvědomění si environmentálních problémů v globálním i lokálním měřítku

- učitel předkládá informace a seznamuje žáky s formami pomoci, případně organizuje tuto pomoc pro lidi v oblastech postižených přírodními katastrofami, válečnými konflikty nebo jinou tíživou situací v takové míře, aby u žáků prohloubil empatii a ochotu pomoci těmto lidem
- v politické geografii a souvisejícím učivu učitel zdůrazňuje principy demokracie a jejich předností oproti jiným formám vlády

Kompetence pracovní

- učitel předkládá informace z náplně učiva zeměpisu o hospodářství světa i České republiky, které umožní žákům si vytvořit základní představu o dalším vzdělávání, případně profesi
- žáci jsou kontrolou a hodnocením úkolů a dovedností vedeni k pečlivé a systematické práci
- žáci jsou seznámeni s pravidly bezpečného chování v terénu a dodržují je

Kompetence digitální

- učitel vede žáky k volbě a účelnému využívání vhodných digitálních technologií při činnostech s digitalizovanými geoinformačními zdroji, prameny a programy
- žáci se seznamují s různými možnostmi, jak komunikovat činnosti a výsledky práce s digitalizovanými geografickými reáliemi
- učitel klade důraz na bezpečnou a efektivní komunikaci žáků a na jejich odpovědné chování a jednání v digitálním světě

6.10.2 Tematické okruhy

Vyučovací předmět: **Zeměpis**

Ročník: **prima**

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zhodnotí postavení Země ve vesmíru, zná její vznik a dobu vzniku ▪ objasní postavení Slunce ve vesmíru, popíše planetární systém a tělesa sluneční soustavy ▪ charakterizuje polohu, povrch, pohyby Měsíce, jednotlivé fáze Měsíce ▪ orientuje se na hvězdné obloze ▪ rozumí pojmům: planeta, hvězda, planetka, měsíce meteorická tělesa, komety, galaxie, Mléčná dráha 	Země jako vesmírné těleso Sluneční soustava	EV základní podmínky života
<ul style="list-style-type: none"> ▪ popíše tvar Země, podá o něm některé důkazy ▪ demonstruje na konkrétních příkladech tvar Země ▪ porozumí systému orientace na kulové ploše ▪ hodnotí důsledky otáčení Země kolem vlastní osy a oběhu Země kolem Slunce pro život lidí a organismů na Zemi ▪ vysvětlí příčiny odlišné délky trvání dnů a nocí v různých zeměpisných šířkách na Zemi a pravidelné střídání ročních období ▪ vysvětlí podstatu polárního dne a noci ▪ dokáže v praxi využít znalosti o jarní a podzimní rovnodennosti, zimním a letním slunovratu 	Tvar a pohyby planety Země	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ používá glóbus jako zmenšený a zjednodušený model planety Země k demonstraci polokoulí, rozmístění kontinentů a základních tvarů zemského povrchu ▪ určuje základní zeměpisnou polohu na glóbu 	Glóbus a měřítko glóbu	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ používá různé druhy plánů a map ▪ umí mapu orientovat, přepočítávat vzdálenosti podle různých měřítek ▪ seznámí se znázorněním výškopisu a polohopisu na mapách ▪ umí vyjmenovat prvky mapy a číst mapu s porozuměním 	Mapa – obraz Země	

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozumí základní geografické, topografické a kartografické terminologii ▪ vyhledává potřebné informace v mapových a digitálních atlasech, orientuje se v jejich obsahu a rejstřících ▪ seznamuje se s aplikací a využívá google maps ▪ provádí praktické činnosti s dostupnými kartografickými produkty v tištěné i digitální podobě 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ používá zeměpisnou síť ▪ pomocí zeměpisných souřadnic určuje absolutní geografickou polohu různých míst na Zemi ▪ zdůvodní vytvoření časových pásem na Zemi, pochopí úlohu hlavního a 180. poledníku pro určování času ▪ dokáže stanovit místní čas ▪ rozumí pojmům: poledník, místní poledník, hlavní poledník, rovnoběžka, rovník, zeměpisná síť, nadhlavník, obratníky, polární kruh, datová mez, smluvený čas 	Zeměpisná poloha	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ vysvětlí pojem krajinná sféra ▪ orientuje se v objektech, jevech a procesech v jednotlivých složkách přírodní sféry ▪ rozpozná souvislosti a vzájemnou podmíněnost mezi jednotlivými složkami krajinné sféry ▪ objasní stavbu zemského tělesa a dna oceánů ▪ posuzuje reliéf jako výsledek složitého působení endogenních a exogenních činitelů a lidské činnosti ▪ s porozuměním pracuje s pojmy: atmosféra, podnebí, počasí, meteorologické prvky, celkový oběh vzduchu v atmosféře ▪ vyhledává a vymezi na mapě podnebné pásy a porovná je ▪ pozoruje, zaznamenává a vyhodnocuje počasí v místě svého bydliště ▪ seznámí se s rozložením vody na Zemi ▪ porozumí a vyhledává na mapách pojmy: oceán, moře, pohyby mořské vody, ledovce 	Krajinná sféra Země a její složky	EV lidské aktivity a problémy životního prostředí

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ popíše složení půdy, půdní typy a druhy a jejich hospodářské využití ▪ rozumí pojmům: matečná hornina, humus, eroze půdy, trvale zmrzlá půda ▪ vysvětlí vznik, význam, využití a ochranu půdy, příčiny úbytku půdy na světě ▪ objasní uspořádání bioty v závislosti na zeměpisné šířce nadmořské výšce ▪ vymezí geografická šířková pásma na Zemi ▪ seznámí se s vlivy člověka na přírodní prostředí 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ prohloubí si pocit sounáležitosti s domovem, vysvětlí vlastními slovy pojmy domov, obec, sídlo, vesnice, město, stát ▪ chápe podstatu struktury lidí podle ras, jazyků, náboženství, vzdělání, zaměstnání ▪ pochopí význam lesa, vody, půdy, hornin a nerostů pro organismy a pro člověka a uvědomí si, jak člověk tyto zdroje využívá ▪ seznámí se s vlivy člověka na životní prostředí ▪ uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí 	Lidé na Zemi	

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozlišuje pojmy kontinent, oceán ▪ určí geografickou polohu jednotlivých oceánů, světadílů podle zeměpisných souřadnic i z hlediska polohy na zemských polokoulích ▪ porovná rozlohu jednotlivých oceánů a světadílů ▪ popíše a srovná členitost a přírodní poměry jednotlivých světadílů a oceánů ▪ charakterizuje význam a hospodářské využití oceánů ▪ seznamuje se s ekologickou problematikou moří a oceánů ▪ umí pracovat s pojmy: stát, státní hranice, unitární stát, státní zřízení – monarchie, republika, suverénní stát, federace, demokracie, diktatura, závislá území, územně správní členění 	<p>Rozdělení světa, absolutní a relativní geografická poloha, rozloha, členitost a přírodní poměry oceánů, světadílů</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu a přírodní poměry jednotlivých světadílů, oceánů ▪ dokáže na mapě lokalizovat významné geografické pojmy, se kterými se seznámí ▪ vyhledává na mapách hlavní soustředění osídlení a hospodářských činností v jednotlivých světadílech, v regionech a modelových státech 	<p>Zeměpis světadílů a oceánů</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Afrika ▪ Atlantský oceán ▪ Amerika ▪ Antarktida a Arktida 	<p>VMEG Objevujeme Evropu a svět</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ popíše a porovná jejich sektorovou, odvětvovou a územní strukturu a zvažuje souvislosti s přírodními poměry ▪ provede regionalizaci v jednotlivých světadílech, vytyčí společné znaky daného regionu a provede porovnání jednotlivých regionů ▪ vyhledá a pojmenuje vybrané modelové státy, hlavní a významná města ▪ přiměřeně hodnotí kulturní, společenské a politické poměry vybraných států 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Indický a Tichý oceán ▪ Austrálie a Oceánie ▪ Asie ▪ Severní ledový oceán 	

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zvažuje jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich ▪ seznámí se s mezinárodními organizacemi ▪ vyhledá na mapách nejvýznamnější oblasti cestovního ruchu v jednotlivých světadílech ▪ používá vybrané digitální mapy, mapové portály a digitální databáze pro charakteristiku a srovnávání makroregionů světa a modelových států, pro jejich společenské, hospodářské a politické prostředí ▪ analyzuje s pomocí dostupných digitálních map a mapových portálů vybrané složky a prvky konkrétních geografických míst, lokalit a regionů 		

Vyučovací předmět: **Zeměpis**

Ročník: **tercie**

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry vybraných makroregionů Evropy a vybraných (modelových) států▪ zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech Evropy nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich▪ lokalizuje aktuální příklady politických, národnostních a náboženských konfliktů▪ analyzuje s pomocí dostupných digitálních map a mapových portálů vybrané složky a prvky konkrétních geografických míst, lokalit a regionů Evropy	<p>Evropa Poloha a přírodní podmínky</p> <p>Obyvatelstvo a sídla Hospodářství Regiony</p> <ul style="list-style-type: none">- Střední Evropa- Severní Evropa- Západní Evropa- Jižní Evropa- Jihovýchodní E.- Východní E.	<p>VMEG</p> <p>Evropa a svět nás zajímá</p> <p>Objevujeme Evropu a svět</p> <p>Jsme Evropané</p>

Očekávané výstupy	Obsah učiva	TO PT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ určí geografickou polohu ČR podle různých kritérií ▪ porovná rozlohu ČR s rozlohou vybraných států světa a s rozlohou sousedních států ▪ popíše vznik a vývoj reliéfu, určí a vyhledá horopisné celky ▪ charakterizuje podnebí, vodstvo, půdy a biotu ČR ▪ zhodnotí stav životního prostředí, vymezí chráněná území a pochopí jejich důležitost 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ČR na mapě Evropy ▪ Geografická poloha, rozloha, ▪ přírodní podmínky ČR 	<p>EV</p> <p>Vztah člověka k prostředí</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakterizuje obyvatelstvo z různých hledisek ▪ srovná ukazatele o lidnatosti, rozmístění, pohybu a struktuře obyvatelstva ČR se sousedními státy ▪ vyhledá na mapách největší a nejvýznamnější sídla ČR a určí jejich lokalizační faktory ▪ vysvětlí pojmy: přirozený pohyb, územní pohyb obyvatel, národnostní skladba, náboženská skladba, urbanizace ▪ vyhledá aktuální demografické údaje na webových stránkách ČSÚ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obyvatelstvo a sídelní poměry ČR 	<p>VMEG</p> <p>Jsme Evropané</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ přiměřeně zhodnotí proces ekonomické transformace v ČR ▪ rozlišuje a porovnává předpoklady, rozmístění a perspektivu hospodářských aktivit v ČR ▪ hospodářství ČR charakterizuje po jednotlivých oblastech: průmysl, zemědělství, doprava a spoje, služby, cestovní ruch, zahraniční obchod ▪ zhodnotí vliv jednotlivých složek hospodářství na životní prostředí ▪ charakterizuje hospodářství ve svém regionu a ve městě a zhodnotí jeho postavení v rámci celé ČR ▪ uvádí příklady účasti ČR ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hospodářství ČR 	<p>VMEG</p> <p>Evropa a svět nás zajímá</p> <p>Objevujeme Evropu a svět</p>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ lokalizuje na mapách jednotlivé regiony a administrativní celky v ČR ▪ charakterizuje přírodní podmínky, hospodářství, zvláštnosti, problémové oblasti, kulturní zajímavosti jednotlivých regionů a porovná jejich hospodářskou funkci a vyspělost ▪ využívá vybraný geografický informační systém pro znázorňování a hodnocení vybraných složek přírodního obrazu a vybraných společenských a hospodářských jevů České republiky ▪ podle mapy vymezení region, zhodnotí přírodní podmínky, obyvatelstvo a sídla, ekonomiku ▪ zjistí historii, statické údaje vztahující se k obci ▪ popíše regionální zvláštnosti ▪ zamýšlí se nad možnými perspektivami regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kraje ČR ▪ Místní region 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ orientuje se na politické mapě světa ▪ rozumí pojmům: politický systém, stát, nezávislé státy, závislá území, státopravní uspořádání, formy vlády a státní zřízení ▪ uvede aktuální počet států současného světa, vyhledá na politické mapě nově vzniklé státy ▪ rozlišuje a porovnává státy světa podle zeměpisné polohy, počtu obyvatelstva, životní úrovně ▪ lokalizuje aktuální příklady politických, národnostních a náboženských konfliktů ve světě ▪ uvede příklady nejvýznamnějších politických, vojenských a hospodářských seskupení 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Politická mapa světa - státy a jejich uskupení - stupeň rozvoje států - ohniska neklidu - kolonizace a dekolonizace - mezinárodní organizace 	<p>MEV</p> <p>Kritické čtení a vnímání mediál. sdělení</p> <p>VMEG</p> <p>Jsme Evropané</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ orientuje se v počtu a rozmístění lidí na Zemi, vyhodnocuje aktuální demografické ukazatele ▪ pracuje s aplikací worldometers ▪ zhodnotí vývoj světového obyvatelstva a problémy s ním spojené ▪ charakterizuje rozmístění lidských ras, etnických skupin a národů, jazyků, náboženství, migraci ▪ popisuje rozmístění lidských sídel, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obyvatelstvo světa - počet a rozmístění - struktura - pohyb a migrace, uprchlictví - lidská sídla 	<p>MUV</p> <p>Multikulturalita</p>

<p>nejvýznamnějších aglomerací, posoudí, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí lidského sídla</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ pojmenuje obecné základní geografické znaky sídel 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ chápe současnou globalizaci a její význam pro lidstvo ▪ zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství ▪ určí a vyhledá hlavní oblasti světového hospodářství, porovná a lokalizuje na mapách jádrové a periferní oblasti světového hospodářství ▪ porovná předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit ▪ vymezí kritéria hodnocení vyspělosti státu ▪ uvede, vyhledá a charakterizuje příklady států podle stupně rozvoje ▪ pracuje aktivně s digitálními tematickými mapami a aplikacemi obsahující aktuální informace o obyvatelstvu, sídlech a hospodářských činnostech v celosvětovém měřítku 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hospodářské složky krajiny <ul style="list-style-type: none"> - globalizace - sektory, jádrové a periferní oblasti - zemědělství - lesnictví a vodní hospodářství - průmysl - doprava - služby a cestovní ruch 	<p>EV</p> <p>Vztah člověka k prostředí</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ vymezí globální problémy, hledá jejich příčiny, diskutuje o možných důsledcích a hledá řešení ▪ charakterizuje globální změny klimatu – kyselé deště, skleníkový efekt, ozón a ozónosféru ▪ objasní přírodní katastrofy a vymezí jejich příčiny ▪ vysvětlí pojem biodiverzita a zamýšlí se nad jejím ohrožením ▪ zhodnotí rozdíly ve vyspělosti zemí, stav světové populace, přelidnění a násilí ▪ chápe význam nerostných surovin pro člověka a jejich využití ▪ vysvětlí rozdíl spotřeby vody a nutnost ochrany jejich zdrojů ▪ zhodnotí poškozování a ohrožení lesů 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Globální změny <ul style="list-style-type: none"> - globální změny klimatu - přírodní katastrofy - biodiverzita 	<p>EV</p> <p>Lidské aktivity a problémy životního prostředí</p> <p>Vztah člověka k prostředí</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ seznámí se s geografickými informačními systémy, jejich strukturou a využitím v různých oborech lidské činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Orientace a GPS 	